

Position Paper

Groei aan de grens

Input van de VNG voor een visie voor de toekomst van grensoverschrijdende samenwerking en de ontwikkeling van de grensregio's

Inleiding

Landsgrenzen werpen drempels op voor de ontwikkeling van grensregio's. Hoewel door het Verdrag van Schengen we onder normale omstandigheden zonder problemen de grens kunnen oversteken, is de grens in de dagelijkse praktijk, maar ook in de hoofden van mensen nog altijd nadrukkelijk aanwezig. Hierdoor blijven agglomeratievoordelen onbenut, wat uiteindelijk leidt tot minder groei en werkgelegenheid in de grensregio's. Dit vraagt om een meer strategische benadering door het volgende Kabinet van grensoverschrijdende samenwerking met België en Duitsland. Hierbij zou een Grensfonds, een apart budget voor investeringen in de ontwikkeling van grensregio's, als serieuze optie moeten worden overwogen.

Staatssecretaris Raymond Knops kondigt in zijn Kamerbrief van 12 juli 2020 aan om in 2021 met een visie te komen op de toekomst van grensoverschrijdende samenwerking in relatie tot de ontwikkeling van de grensregio's.¹ De VNG wil met dit paper input leveren voor deze visie. Hierbij wordt input gegeven langs de vier beleidslijnen die de staatssecretaris zelf heeft gedefinieerd voor zijn werk als bewindspersoon voor grensoverschrijdende samenwerking (GROS):

- Stimuleren en ondersteunen van concrete grensoverschrijdende initiatieven;

- Verbeteren van de randvoorwaarden voor grensoverschrijdende initiatieven en wegnemen van knelpunten;
- Optimaliseren en 'inhoudelijk laden' van de GROS-governance met Noordrijn Westfalen, Nedersaksen en Vlaanderen;
- Benutten van kansen die de EU en de Benelux bieden.

We beginnen het paper met een aantal algemene opmerkingen over grensoverschrijdende samenwerking vanuit lokaal perspectief. Vervolgens wordt per beleidslijn input gegeven voor de visie over de toekomst van GROS en de ontwikkeling van de grensregio's langs de Belgische en Duitse grens.

Algemeen

- Betere samenwerking aan de landsgrenzen – lokaal, regionaal en nationaal – levert een bijdrage aan de brede welvaart van Nederland.
- Betere samenwerking aan de landsgrenzen vraagt om een integrale en gebiedsgerichte benadering. Met sommige Regiodeals wordt hier een aanzet toe gegeven. Echter, nog te vaak stuiten grensgemeenten op een sectorale benadering bij het Rijk. Hierdoor worden grenszaken niet of suboptimaal

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/07/12/kamerbrief-voortgang-grensoverschrijdende-samenwerking>

opgepakt. Hierbij is maatwerk nodig en ook ruimte voor kleinschalige initiatieven van onderaf, die soms een grote impact hebben op lokale gemeenschappen.

- GROS is de afgelopen drie jaar onder staatssecretaris Knops uitgegroeid tot een serieus beleidsveld. De potentie is in beeld gebracht, de governance is verder opgetuigd, er zijn op lokaal, regionaal en nationaal niveau concrete initiatieven gelanceerd, zoals de Grensinfopunten, maar nog altijd bestaan er knelpunten op lokaal, regionaal en nationaal niveau die aandacht vragen. Een aparte bewindspersoon in de nieuwe regering met een overkoepelende strategie of gerichte beleidsagenda's voor GROS is daarom zeer wenselijk om de weg naar het optimaal benutten van de potentie van de grensregio's voort te zetten.
- Aandacht voor de grensregio's heeft tot bijv. Regiodeals geleid met GROS-componenten², waardoor de ontwikkeling van grensregio's niet tot aan de landsgrens beperkt blijft, maar ook het achterland wordt meegenomen. Dat is belangrijk, want verschillende studies hebben in het verleden aangetoond dat de landsgrenzen drempels opwerpen voor het functioneren van de regionale economieën en arbeidsmarkten. Hierdoor blijven agglomeratievoordelen onbenut.³ Zo stelt de Europese Commissie in haar Mededeling over grensregio's dat Europa aan haar binnengrenzen 8% economische groei, oftewel 4 miljoen banen laat liggen, en bij het slechten van slechts 25% van de knelpunten aan de grens, grensregio's 2% aan BRP zouden winnen.⁴
- Het is een belangrijke stap dat in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) twee van de acht geselecteerde gebieden een sterke grensoverschrijdende component hebben. Het gaat om Zuid-Limburg en Zeeuws-Vlaamse Kanaalzone⁵. De opgave voor deze gebieden is dermate groot dat betrokkenheid van het Rijk noodzakelijk wordt geacht. Echter, ook voor andere, langs de grens met de buurlanden Duitsland en België gelegen, grensregio's geldt dat nauwe samenwerking met het buurland noodzakelijk is om agglomeratievoordelen te benutten en de brede welvaart voor grensbewoners te verbeteren. Betrokkenheid van het Rijk is daarbij ook in de komende kabinetsperiode zeer noodzakelijk. De Rijksoverheid kan ervoor zorgen dat drempels geslecht worden en noodzakelijke

financieringsinstrumenten worden ontwikkeld, zodat de grensregio's de samenwerking verder kunnen versterken door het opzetten en uitvoeren van concrete projecten.

Wat betreft de het NOVI-gebied Zuid-Limburg is het belangrijk om stil te staan bij de uitdagingen van het tegelijkertijd samenwerken met België en Duitsland. De huidige separate structuren voor die samenwerking zijn hiervoor niet afdoende. Ook de regio Wallonië (inclusief de Duitstalige Gemeenschap) ontbreekt in deze setting.

- In aansluiting op bovenstaand punt roept de VNG op om bij de opstelling van de visie over de toekomstige ontwikkeling van grensregio's ook de betrokkenen aan de andere zijde van de grens te betrekken.
- Met concrete projecten kan verder gewerkt worden aan het benodigde maatwerk voor duurzame oplossingen en werkwijzen. Het is daarbij een utopie om te denken dat wet- en regelgeving van natiestaten volledig op elkaar afgestemd kunnen worden. Bovendien kent iedere regio en iedere grenssituatie zijn eigen dynamiek waardoor maatwerk noodzakelijk blijft. We vragen daarom in algemene zin om mogelijkheden voor grensregio's om zelf knelpunten op te lossen en kansen te kunnen pakken:
 - Bied (experimenteer)ruimte in wet- en regelgeving;
 - Investeer in overlegstructuren, zowel gericht op gezamenlijke agenda's als op het oplossen knelpunten;
 - Bied actieve ondersteuning met expertise, capaciteit en financiële impulsen;
 - Investeer in taal- en cultuuronderwijs, ontmoeting en uitwisseling;
 - Bied inzicht in het GROS-netwerk, bundel en ontsluit kennis en ervaringen van verschillende overheden;
 - Investeer in grensoverschrijdende digitale en fysieke infrastructuur om het *daily urban system* van regio's te vergroten over de grens.
- Door het beter benutten van het ontwikkelingspotentieel aan de landsgrenzen, wordt de mogelijkheid voor de grensregio's om bij te dragen aan de transitie waar Nederland en de EU voor staan aanzienlijk groter. We denken daarbij onder meer aan transitie op het gebied van verduurzaming (Green Deal), digitalisering en gezondheid.

2 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/07/13/regio-deal-zeeuws-vlaanderen>
<https://crossroadslimburg.com/regio-deal-noord-limburg-akkoord/>

3 CPB: De arbeidsmarkt aan de grens met en zonder grensbelemmeringen (november 2016)
Atlas voor gemeenten: Atlas voor kansen voor de grensregio Achterhoek-Borken; Zuid-Oost Drenthe en Emsland; Noord-Limburg, Viersen en Kleve; Zuid-Limburg, Tongeren, Luik en Hasselt; Oost-Groningen en Kreis Leer; Euregio Scheldemond (2012)
Europese Commissie: Boosting growth and cohesion in EU border regions (COM(2017) 534 def.

4 Europese Commissie (COM2017) 534 def., pag. 6-7

5 <https://www.denationaleomgevingsvisie.nl/samenwerking+en+uitvoering/novi+gebieden/default.aspx>

- De ambities op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking zijn hoog. Voor de uitvoering zijn veel financiële middelen nodig, die niet alleen kunnen worden opgebracht door de grensregio's zelf. Het Europees programma Interreg is een belangrijk financieringsinstrument gebleken. De VNG pleit ervoor om de middelenverdeling binnen de Interreg A-programma's zodanig aan te passen dat voor projecten op het vlak van onderwijs, bereikbaarheid, economie en arbeidsmarkt voldoende middelen worden gereserveerd. Een verschuiving naar 50-50% (innovatie en overige thema's) heeft daarbij de voorkeur. Onder innovatie wordt hier ook sociale innovatie verstaan: de transities op het gebied van verduurzaming, digitalisering en gezondheid vragen om maatwerk en een integrale benadering. Nieuwe vormen van (grensoverschrijdende) samenwerking zijn noodzakelijk om de transities tot stand te brengen en vragen om financiële ondersteuning. In aansluiting hierop geeft de VNG de overweging mee om een deel van het budget van REACT-EU, het regionale programmadeel van het Europese crisis- en herstellepakket, in te zetten op grensoverschrijdende projecten. De VNG is zich ervan bewust dat hiervoor de steun en medewerking van de partners aan de andere kant van de grens gewenst is.

Beleidslijnen

1 *Stimuleren en ondersteunen van concrete grensoverschrijdende initiatieven;*

- Situatie langs de landsgrenzen is zeer divers: twee buurlanden, vier deelstaten, drie spreek-talen, etc. Daarom bestaat er naast de behoefte aan generieke maatregelen als diploma-erkenning ook behoefte aan lokaal maatwerk: gemeenten vragen om GROS-financiering en experimenteerruimte om aan de grens tot maatwerkoplossingen te komen, bijv. wat betreft grensoverschrijdende bedrijventerreinen, grensoverschrijdende ziekenhuiszorg of nieuwe vormen van luchtmobiliteit. De behoefte aan lokaal maatwerk sluit aan bij de hoofdboodschappen van de studie van het PBL naar de rol van stedelijke regio's in de economische groei: Nederland heeft behoefte aan (grensoverschrijdend) regionaal economisch beleid waarin nationale en regionale agenda's op elkaar zijn afgestemd en elkaar versterken, met aandacht voor de specifieke regionale (en lokale) context.⁶ In dat kader dringt de VNG er op aan dat de regio centraal

komt te staan in het nationale herstelplan dat Nederland in het kader van het Europees Herstelfonds (RRF) moet opstellen. Hierdoor wordt de context aan de grens in het herstelplan meegenomen en het herstel in de grensregio's ondersteund.

- De VNG pleit ervoor om voor de nieuwe kabinetsperiode vanuit het Rijk de mogelijkheid te bieden van grensregiodeals of bijdragen uit een op te richten Grensfonds. Deze middelen kunnen in combinatie met het nieuwe Interreg-6 programma zorgen voor versnelling van de vele projecten die in de grensregio's in voorbereiding zijn en die bijdragen aan de brede welvaart voor grensbewoners en Nederland als geheel. Het is hierbij wel van belang dat op alle niveaus, dus ook lokaal, er voldoende capaciteit beschikbaar is voor het uitvoeren van grensoverschrijdende projecten.
- Bij de regionale aanpak is het van belang om in de grensgebieden een mindset te genereren om ondernemers en kennisinstellingen daadwerkelijk de stap over de grens te laten zetten. Grensoverschrijdende samenwerking ligt in sommige grensregio's nog teveel bij overheden.
- In andere regio's komt de grensoverschrijdende samenwerking goed van de grond, maar kijken lokale en regionale overheden en partners naar de Rijksoverheid voor nadere ondersteuning.
- Op het gebied van de grensoverschrijdende arbeidsmarkt zijn de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet met de structurele financiering van de Grensinfopunten. Er zijn ook verschillende initiatieven ontplooid waarbij lokale en regionale instanties samenwerken om vacatures in het ene land en werkzoekenden in het andere land bij elkaar te brengen.⁷ Om echter tot echte regionale grensoverschrijdende arbeidsmarkten te komen is nauwere samenwerking, zowel op nationaal als regionaal niveau, nodig. Op het punt van arbeidsbemiddeling moeten soms nog deuren aan de andere kant van de grens worden geopend. De gemeenten vragen hierbij de Rijksoverheid om samenwerkende partijen te ondersteunen en te faciliteren. Bijvoorbeeld wat betreft het afstemmen over het ontwikkelen van competenties, het aanbieden van stages, het organiseren van woon-werkverkeer, etc.
- Het is van groot belang dat onderwijs aansluit op de arbeidsmarkt. Zeker in grensregio's met

⁶ Planbureau voor de Leefomgeving: Stedelijke regio's als motoren van economische groei. Wat kan beleid doen? (2017)

⁷ <https://www.platform31.nl/wat-we-doen/kennisdossiers/kennisdossier-grensoverschrijdende-arbeidsmarkt/lokale-kennis-en-praktijkvoorbeelden>

een krimpende bevolking is het belangrijk dat jongeren die van school komen over de vaardigheden beschikken waar het (Eu-)regionale bedrijfsleven behoefte aan heeft. Het is overbodig om te melden dat kennis van de buurtaal een eerste voorwaarde is om tot een grensoverschrijdende arbeidsmarkt te komen. Aandacht voor de Duitse en Franse taal, in het bijzonder in het (V)MBO, is van essentieel belang voor grensoverschrijdend ondernemen en een verdere ontwikkeling van de arbeidsmarkten langs de landsgrenzen.

2 *Verbeteren van de randvoorwaarden voor grensoverschrijdende initiatieven en wegnemen van knelpunten;*

- Zoals eerder gesteld in dit paper pleit de VNG ervoor dat het Rijk haar verantwoordelijkheid neemt in het opheffen van grensbarrières en het voorkomen van nieuwe grensbelemmeringen. Dat houdt onder meer in dat er bij nationale wet- en regelgeving meer rekening wordt gehouden met en belemmeringen weggenomen worden m.b.t. grensoverschrijdende samenwerking. De ex ante grenseffecttoets bij nieuwe wetgeving is hierbij van groot belang. Bijvoorbeeld op het gebied van (duurzame) energie-uitwisseling, mobiliteit, onderwijs en arbeidsmarkt. Maar ook wat betreft thema's als water, circulaire economie en ruimtelijke ontwikkeling.
- Speciale aandacht vraagt de VNG hierbij voor de omzetting van Europese wetgeving (Richtlijnen) naar nationale wetgeving. Hoewel er met de EU-wetgeving een gemeenschappelijke wetsbasis is, leidt de omzetting in nationale wetten vaak tot grote onderlinge verschillen.
- Een belangrijke randvoorwaarde voor grensoverschrijdende samenwerking en het bevorderen van de groei langs de grenzen is dat de basis(infrastructuur) op orde is. Het gaat hier in de eerste plaats over vervoer, maar gaat ook op het gebied van energie en digitalisering, zeker met oog op de transitie naar schone energiebronnen en meer dataverkeer. Knelpunten bij bijvoorbeeld OV-verbindingen of -ticketing moeten snel en efficiënt worden aangepakt om de regionale grensoverschrijdende aanpak te stimuleren.
- Ook de (grensoverschrijdende) digitale infrastructuur vraagt om aandacht. Zowel wat betreft de economische kant, als voor de samenwerking tussen overheden en hulpdiensten (bijv. Wifi in ambulances, communicatie-apparatuur politie). Ook om de

georganiseerde misdaad en criminaliteit te bestrijden is een grensoverschrijdende aanpak nodig. Dit is nog te veel een blinde vlek aan beide kanten van de grens.

- Grensoverschrijdend crisismanagement: de coronacrisis heeft het belang van grensoverschrijdend crisismanagement nog eens onderstreept. Rampen en andere noodsituaties, alsmede criminaliteit en ondermijning, maar ook zaken wat betreft water trekken zich niets aan van landsgrenzen. Overheden en hulporganisaties aan beide zijden van de grens moeten effectief kunnen samenwerken. In sommige veiligheidsregio's langs de grens is grensoverschrijdende samenwerking onderdeel van de beleidsplannen. Brandweer, politie en ambulancediensten aan weerszijden van de grens werken nauw met elkaar samen, maar stuiten desondanks op verschillen in wetgeving en bestuurlijke structuren die de samenwerking hinderen. Van groot belang bij grensoverschrijdend crisismanagement is een goede governance: ken uw burens en ken hun structuren. Dit is een opdracht voor de grensregio's zelf, maar ondersteuning vanuit het Rijk is hier gewenst. Zeker wat betreft waterbeheer, waar knelpunten soms al ver vanaf de grens kunnen ontstaan.
- Gezondheidszorg: tijdens de coronapandemie zijn Nederlandse patiënten in Duitse ziekenhuizen verpleegd en Belgische patiënten in Nederlandse ziekenhuizen. Er gelden Europese regels die grensoverschrijdende patiëntenzorg mogelijk maken. Echter, in de praktijk staan de Nederlandse zorgverzekeraars hier terughoudend tegenover. Hierdoor worden bewoners van de grensregio's soms gedwongen langere afstanden af te leggen voor medische zorg en kunnen zij op wachtlijsten stuiten in Nederland, waar aan de andere kant van de grens de zorg snel(ler) verleend kan worden.
- De VNG verzoekt het Rijk middelen vrij te maken voor het uitbreiden en actueel houden van de open dataportal met grensstatistieken van het CBS in samenwerking met IT-NRW en LSN en daarnaast ondersteuning te bieden bij de ontwikkeling en uitrol van regionale grensoverschrijdende dashboards naar voorbeeld van Oost Nederland-Münsterland. Op die manier kunnen grenseffecten beter worden gemeten, maar ook de mate waarin oplossingen effect hebben.
- Met het oog op de toekomst, waarin thuiswerken steeds meer de standaard wordt, vraagt de VNG om de belastingregelingen voor

thuiswerken voor grensarbeiders structureel te maken. Huidige regelingen, ingegeven door de COVID-19 crisis, zijn slechts van tijdelijke aard. Wegvallen van deze regelingen kan het vestigingsklimaat van grenssteden, met veel grenswerkers, doen verslechteren.

3 *Optimaliseren en 'inhoudelijk laden' van de GROS-governance met Noordrijn-Westfalen, Nedersaksen en Vlaanderen;*

- Verschillende niveaus governance: De afgelopen jaren is de governance met Noordrijn-Westfalen (NRW), Nedersaksen en Vlaanderen versterkt. Zowel voor de samenwerking met NRW als voor die met Nedersaksen zijn samenwerkingsagenda's vastgesteld. De Grenslandconferentie met NRW is hiervan een goed voorbeeld. Grensoverschrijdende samenwerking vindt op verschillende niveaus (nationaal, regionaal en lokaal) plaats en over veel uiteenlopende thema's. Betrokkenheid van gemeenten is primair gericht op het aangaan (en ondersteunen) van samenwerking langs de grens.
- Een goede governance op alle niveaus is een belangrijke voorwaarde om te komen tot daadwerkelijke samenwerking met de buurlanden. Het is slim daarbij zoveel mogelijk gebruik te maken van de bestaande bilaterale en Europese instrumenten (bijv. Verdrag van Anholt, Benelux Unie, EGTS⁸). In dat kader hebben zowel Rijk, provincies als gemeenten een opdracht om structureel aandacht te besteden aan de relatie met hun counterpart aan de andere kant van de landgrens. De strubbelingen tijdens het begin van de coronacrisis, waarbij de grens met België werd gesloten zonder dat aanliggende Nederlandse gemeenten daarover werden geïnformeerd, hebben de noodzaak daartoe nog eens onderstreept. Het aangaan van een relatie met de buurlanden is niet altijd eenvoudig, o.a. vanwege verschillen in verantwoordelijkheden en cultuur. Om die reden roept de VNG gemeenten, provincies en Rijk op om ervaringen te delen en ondersteuning te geven waar de governance nog maar moeizaam van de grond komt. In dit kader zou het mooi zijn als de Rijksoverheid lokale overheden stimuleert bij het oprichten van grensoverschrijdende rechtspersonen (EGTS, BGTS⁹) om lokale of

regionale vraagstukken via deze grensoverschrijdende rechtspersonen goed te borgen.

- De GROS-governance moet daarbij niet enkel gericht zijn op het oplossen van knelpunten. Er komen immers continu nieuwe knelpunten bij, zoals de coronacrisis ons heeft geleerd. De GROS-governance moet ook gericht zijn op een overkoepelende strategie of bredere agenda omvatten, gericht op het uitwisselen van beleidsagenda's, ontwikkelingen en kansen. Daarmee kunnen mogelijk ook potentiële knelpunten worden voorkomen of in ieder geval tijdig worden (h)erkend. Dit zou mogelijk gemaakt kunnen worden door een aantal prioritaire gezamenlijke thema's te benoemen, zoals veiligheid, mobiliteit, ruimtelijke ontwikkeling, economie en arbeidsmarkt.
- Een overkoepelende strategie voor GROS, of bredere beleidsagenda's en een versterkte governance moeten ook helpen om tijdig de juiste departementen en vertegenwoordigers (bestuurlijk en ambtelijk) samen te brengen. In dit verband is het belangrijk dat er op Rijksniveau een meer integrale benadering komt van GROS. Naar de buurlanden toe, met andere verdeling van de competenties kan een bijdrage voor de andere overheden worden geleverd door de structuren te ontsluiten en voor de verschillende ministeries, de grensprovincies en de grensgemeenten de juiste aanspreekpartners (politiek, bestuurlijk en ambtelijk) te vinden. Het is hierbij van belang dat de betrokken (Rijks)ambtenaren de buurtaal spreken om tot een goede verstandhouding en afstemming te komen.

4 *Benutten van kansen die de EU en de Benelux bieden.*

- De VNG herhaalt haar steun voor het voorstel van de Europese Commissie voor een mechanisme om juridische en administratieve belemmeringen in de grensoverschrijdende context uit de weg te ruimen (Europees Grensmechanisme (ECBM))¹⁰. Dit instrument kan behulpzaam zijn voor het oplossen van juridische knelpunten langs met name de Duitse grens. De VNG heeft kennis genomen van het advies van de Juridische Dienst van de Raad van oktober jl. over het voorstel van de Commissie. In het geval de Commissie tot een gewijzigd voorstel komt, waarin de juridische

8 EGTS: Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking. Dit is een Europese persoonlijkheid die overheden kunnen oprichten om grensoverschrijdende samenwerking te vereenvoudigen.

9 BGTS: Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking. Benelux-variant van het Europese instrument.

10 Europese Commissie: voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende een mechanisme om juridische en administratieve belemmeringen in de grensoverschrijdende context uit de weg te ruimen (COM2018) 373 def.

obstakels zijn weggenomen, roept de VNG de regering op om het voorstel te steunen. De VNG geeft in overweging mee om te verken- nen of er langs de Nederlands-Duitse grens pilots met het ECBM kunnen worden uitge- voerd om tot vernieuwende en praktische oplossingen te komen voor administratieve en juridische knelpunten.

- De Benelux-samenwerking is van toegevoegde waarde wat betreft de samenwerking aan de landsgrens met België. Zo helpt het Startpunt Grensarbeid inwoners van grensregio's om snel informatie te vinden over allerhande zaken rond werk, belastingen en sociale rechten in de buurlanden. Dit helpt inwoners van grensre- gio's om te kiezen voor een baan over de grens, waardoor het potentieel arbeidskrach- ten voor bedrijven en zorginstanties in grensre- gio's wordt vergroot. De Benelux Unie heeft ook een juridische databank, biedt advies en ondersteuning, volgt de verschillende samen- werkingsverbanden op basis van het Benelux- verdrag op en faciliteert overleggen tussen de departementen van de Benelux-lidstaten. Deze werking moet breder bekend worden gemaakt in Zuid-Nederland en beter worden benut voor de afstemming van nieuwe wetge-

ving.

- Het is positief dat Noordrijn-Westfalen (NRW) in 2019 met de verdragsstaten van de Benelux Unie (Nederland, België en Luxemburg) een politieke verklaring heeft ondertekend over nauwere politieke samenwerking met daarin vermeld concrete thema's als arbeidsmarkt en -mobiliteit, crisismanagement en rampenbe- strijding, maar ook thema's als klimaatverande- ring en digitalisering. Hierdoor wordt nauw samengewerkt door de drie landen en deel- staat op beleidsvelden waarvan het belang niet aan de nationale landsgrenzen ophoudt. De VNG spreekt de hoop uit dat de politieke samenwerking tussen de Benelux Unie en NRW leidt tot betere afstemming tussen Nederland en NRW over diverse zaken, waar- onder grensoverschrijdende verbindingen. Ervaringen met de Betuwelijn – in Nederland een snelle treinverbinding, maar vanaf de grens verder boemelend over bestaand Duits spoor – toont aan dat zeker waar het gaat om grensoverschrijdende infrastructuur, nauwe afstemming met het buurland plaats moet vinden om tot resultaat te komen.